

**LANDSFORENINGEN AF
DANSKE ANLÆGSGARTNERE**

NORMER
FOR
ANLÆGSGARTNERARBEJDE

Nærværende normer ophæver tidligere af 1968 samt senere ændringer af 1. marts 1971.

Der tages forbehold overfor ændringer og tilføjelser.

1974

Indholdsfortegnelse:

	Side
1. JORDARBEJDER	3
2. ASFALTBELÆGNINGER	4
3. BÆRELAG FOR BEFÆSTELSER. LETTE KØREVEJE	5
4. BEFÆSTELSER AF GANGSTIER, TERRASSER OG LEGEPLADSER	6–8
5. STØTTEMURE	9–14
6. SANDKASSER	15
7. TRAPPER	16–17
8. PLANTNING	18–19
9. ETABLERING AF GRÆSAREALER	20
10. VEDLIGEHOLDELSE	21–23

1. JORDARBEJDER.

- 1.1. Muldafrømning.**
Muldafrømning foretages, hvor intet andet er beskrevet, i 25 cm dybde. Under muldafrømningen må jordflytningsmaskinerne ikke køre oven på muldlaget. Ved depot løftes mulden på plads.
Mulden oplægges på en forud indtegnet eller anvist plads, hvor det kan ligge hele byggeperioden uden forurening af andre håndværkeres affald. Mulddepoter anbringes så vidt muligt på kommende græs- og beplantningsarealer, således at de ikke er til gene for eventuel tidlig igangsætning af befæstede arealer, såsom legepladser, parkeringspladser o. lign.
- 1.2. Grovregulering.**
Hvor anlægsgartneren foretager grovregulering inden byggeriets påbegyndelse, skal der efter reguleringen foretages et nivellement.
Anlægsgartneren har krav på at modtage arealet i samme kote efter byggeriets afslutning, fuldstændig rømmet for andre håndværkeres materiale-rester, byggeaffald, ledningsjord o. lign.
Hvor grovreguleringen foretages af anden entreprenør, skal der foretages og godkendes et nivellement, inden anlægsgartneren overtager arealet.
Tolerance for ujævnheder i græs- og beplantningsarealer ± 5 cm, i befæstede arealer ± 3 cm.
Efter grovregulering foretages en grundig grubning med 30 cm afstand på langs og tværs af arealet. Dybde for grubning min. 50 cm.
På arealer, hvor der foretages opfyldning, foretages en lignende grubning for hver 40 cm påfyldning.
- 1.3. Dræning.**
Der drænes efter de på stedet værende jordbundsforhold.
- 1.4. Muldudlægning.**
Muldudlægning foretages, hvor intet andet er beskrevet, i en tykkelse af 20 cm for græs- og 30 cm for plantningsarealer.
- 1.5. Kultivering.**
Efter muldudlægning foretages en grundig grubning med 30 cm afstand på langs og tværs af arealerne. Dybde for grubning min. 50 cm. Alle muldbelagte arealer skal bearbejdes grundigt ved gentagne kultiveringer. Bearbejdningen skal tage sigte på at tilvejebringe en sund struktur i mulden, således at denne bliver tjenlig til sånings- og plantningsarbejde.
- 1.6. Finplanering.**
Finplanering foretages efter jordudlægning og kultivering.
a. Plantearealerne planeres til ± 3 cm tolerance.
b. Større plantearealer planeres til ± 8 cm tolerance.
c. Græsarealer planeres til ± 2 cm tolerance.
d. Større græsarealer planeres til ± 4 cm tolerance.

2. ASFALTBELÆGNINGER.

- 2.1.** Gangstier, terrasser, legepladser.
Bærelag: På et reguleret, komprimeret underlag udlægges mekanisk stabilt grus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.
Alternativ: På et reguleret, komprimeret underlag udlægges min. 10 cm singels eller nøddesten, som udmættes med lerholdigt grus under konstant vanding og komprimering.
Dæklag: Efter klæbning på et nedtromlet strølag af småsingels eller nøddesten: 70 kg/m² pulverasfalt.
- 2.2.** Pladser og køreveje for lettere trafik.
Vejkassen afrettes og komprimeres. Derefter udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål.
Derefter udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål, hvorefter der udlægges 5 cm – 115 kg/m² – GAB I (Hot-Mix), der komprimeres.
Slidlag udføres af 2 cm – 45 kg/m² – pulverasfalt.
Alternativ: Vejkassen afrettes og komprimeres. Derefter udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål.
Derefter udlægges min. 20 cm singels, som udmættes med lerholdigt grus under konstant vanding og komprimering.
Slidlaget udføres af 4 cm – 90 kg/m² – pulverasfalt.
- 2.3.** Pladser og køreveje for tung trafik.
Vejkassen afrettes og komprimeres. Derefter udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål.
Derefter udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, der komprimeres til min. 25 cm fast mål, hvorefter der udlægges 7 cm – 160 kg/m² – GAB I (Hot-Mix), der komprimeres.
Slidlag udføres af 3 cm – 70 kg/m² – asfaltbeton.
Alternativ: Vejkassen afrettes og komprimeres. Derefter udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål.
Derefter udlægges min. 2×15 cm singels, der udmættes med lerholdigt grus under konstant vanding og komprimering.
Slidlag udføres af 5 cm – 110 kg/m² – pulverasfalt.
- 2.4.** Emulsionsbehandling.
Efter affejning af overfladen udsprøjtes 2 kg 55 % emulsion; herpå udlægges et jævnt lag bestående af 5 l emulsionssten pr. m².

3. BÆRELAG FOR BEFÆSTELSER. LETTE KØREVEJE.

- 3.1.** Bærelag for flisebefæstelser. Let kørevej.
Vejkassen afrettes og komprimeres, hvorefter der udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 5 cm fast mål.
Derefter udlægges mekanisk stabilt grus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.

Alternativ: 15 cm singels, der udmættes med lerholdigt grus under konstant vanding og komprimering.
Derefter skarpt grus ca. 1½–2 cm.
- 3.2.** Bærelag for mindre enheder, klinker, ankasten og lignende. Let kørevej.
Vejkassen afrettes og komprimeres, hvorefter der udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål.
Derefter udlægges mekanisk stabilt grus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.

Alternativ: Der udlægges et bundsikringslag bestående af rågrus, der komprimeres til min. 5 cm fast mål.
Derefter 18 cm singels, der udmættes med lerholdigt grus under konstant vanding og komprimering.
Derefter skarpt grus ca. 1½–2 cm.

4. BEFÆSTELSER AF GANGSTIER, TERRASSER OG LEGEPLADSER.

- 4.1.** Betonfliser.
Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges brolægningssgrus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål.
Gruslaget afrettes og komprimeres til underkanten af belægningsmateriale. Minimumsafstand mellem fuldkantede fliser 0,3 cm.
Fald for vandafledning min. 12 ‰. Tilhugning ved brønde, stophaner og langs mure 1–2 cm tolerance. Overhøjde ved brønde 1 cm.
- 4.2.** Klinker og ankasten på fladen og på kant.
Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges nøddesten, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Derefter udlægges 3–5 cm brolægningssgrus, som komprimeres.
Enhederne udlægges med den afstand, materialets uensartethed fordrer for gennemførelse af lige linier.
Fald for vandafledning min. 15 ‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.
Gruses og eftervandes.
- 4.3.** Mosaikbrosten.
Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges et bundsikringslag, bestående af rågrus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.
Derefter udlægges bærelag, bestående af mekanisk stabilt grus, slagger eller nøddesten, der komprimeres til min. 15 cm fast mål. Stenene sættes i tørbeton 1:7. Fald for vandafledning min. 15 ‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.
Gruses og eftervandes.
- 4.4.** Chaussebrosten.
- 4.4.1.** Chaussebrosten. Alm. belægning.
Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, nøddesten eller slagger, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Stenene sættes i 8–10 cm grus, komprimeres, gruses og vandes, til fugerne er fyldte.
Fald for vandafledning min. 15 ‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.
- 4.4.2.** Chaussebrosten med græsfuge.
Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, nøddesten eller slagger, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Stenene sættes i 5–7 cm brolægningssgrus med 2 cm fuge, der udmættes med en blanding af lige dele muld og grus. Stenene komprimeres, der vandes og affejes, så der fremkommer en ca. 2 cm dyb fuge. Heri udsås frøet og afdækkes med 1 cm sandblandet muld.

- 4.5. Brosten.**
- 4.5.1. Brosten. Alm. belægning.**
Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, nøddesten eller slagger, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Stenene sættes i 10–15 cm brolægningssgrus, sorteres til ensartet skiftebredde. Komprimeres, gruses og vandes, til fugerne er fyldte.
Fald for vandafledning 15 %. Overhøjde ved brønde 1 cm.
- 4.5.2. Brosten med græsfuge.**
Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges 10 cm mekanisk stabilt grus, nøddesten eller slagger.
Sættes i 10–15 cm grus.
Stenene sorteres til ensartet skiftebredde, 2–4 cm fuge, der udmættes med en blanding af lige dele muld og grus, hvorefter stenene komprimeres og vandes grundigt, så der fremkommer en ca. 2 cm dyb fuge; heri udsås frøet og afdækkes med 1 cm sandblandet muld.
- 4.6. Naturstensfliser.**
- 4.6.1. Brudfliser af Nexø-, Øland- og Opdalsten.**
Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges brolægningssgrus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. Fugetolerance 1–4 cm (uregelmæssig fuge). Stenene faststødes under lægningen med mus og jern. Der gruses og vandes, til fugerne er fyldte. Overhøjde ved brønde 1 cm. Fald for vandafledning 15 %.
- 4.6.2. Finere belægning af Nexø-, Øland- og Opdalsten.**
Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges brolægningssgrus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål. Stenene tildannes med en fugetolerance på 1–2 cm. Ingen enheder under 400 cm².
Ujævnheder i fladen ved stykkernes tildannelse afrettes med mejsel. Ingen gennemløbende fuger. Spids mod spids undgås. Der gruses og vandes.
Fald for vandafledning 15 %.
Overhøjde ved brønde 1 cm.
- 4.6.3. Regelmæssige naturstensfliser.**
Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges brolægningssgrus, der komprimeres til min. 15 cm fast mål.
Gruses og vandes.
Fald for vandafledning 15 %. Overhøjde ved brønde 1 cm.
- 4.7. Piksten.**
På et afrettet, komprimeret underlag udlægges 10–15 cm brolægningssgrus. Stenene forkiles godt, lægges med kort afrundet flade opad.
Komprimeres, gruses og vandes.

4.8. Træmaterialer.

4.8.1. Sveller.

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges svellerne på 10 cm grus.

Svellerne udlægges med den afstand, materialets uensartethed fordrer for gennemførelse af lige linier.

Belægningen gruses og eftervandes, til fugerne er fyldte.

4.8.2. Træfliser.

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges grus eller kulslugger, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. 40×40 cm bærefliser lægges på det afrettede bærelag med en overhøjde, som svarer til træflisernes underkant.

Bæreflisernes indbyrdes afstand indrettes efter træflisernes størrelse, idet 4 træflisehjørner støttes på hver bæreflise.

4.8.3. Trykimprægnerede brædder.

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges grus, der komprimeres til min. 10 cm fast mål. 30×30 bærefliser udlægges i en afstand af 80 cm på det afrettede bærelag, hvorpå de respektive strøer udlægges og understøttes med tagpap eller lignende.

Brædderne sømmes på alle strøerne med galv. søm.

4.8.4. Træskiver.

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges min. 5 cm grus, der komprimeres. Træskiverne sættes herefter i 5–8 cm grus og stabiliseres ved komprimering. Fugerne tilfyldes.

4.8.5. Trykimprægneret træbrolægning.

Efter at underlaget er afrettet og komprimeret, udlægges bærelag bestående af mekanisk stabilt grus, slugger eller nøddesten, der komprimeres til min. 15 cm fast mål. Derefter udlægges 3–5 cm brolægningssgrus, som komprimeres. Enhederne, min. 10×10 cm, udlægges med den afstand, materialets uensartethed fordrer for gennemførelse af lige linier.

Fald for vandafledning min. 15 ‰. Overhøjde ved brønde 1 cm.

5. STØTTEMURE.

5.1. Klinke- og Ankastensmure.

5.1.1. Klinkemure og Ankastensmure. Indtil 60 cm højde.

Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af slagger eller nøddesten 30×30 cm.

Jordfugtig beton 1:7 føres op i murens fulde højde i en tykkelse af 10 cm. Enhederne lægges vandret, anlæg min. 12 % ved tilbagetrækning.

Under opsætningen komprimeres bagjorden i en bredde svarende til halvdelen af murens højde. Hvor der sker indplantning i muren, foretages skrå afhugning af enhedernes bagside.

Murens dybde min. 5 cm under terræn. Der skal være vandafledning fra fundamentsudgravningen.

5.1.2. Klinkemure og Ankastensmure. Fra 60–150 cm højde.

Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af singels eller slagger i en dybde af 50 cm og en bredde af 40 cm.

Der skal være vandafledning fra fundamentsudgravningen.

Jordfugtig beton 1:7 føres op i murens fulde højde i en tykkelse af 10 cm. Enhederne lægges vandret. Anlæg mindst 12 % ved tilbagetrækning. Tilfyldning bag beton med slagger eller skarpt grus i en bredde svarende til fundamentets bredde og op til 70 % af murens højde. Tilfyldningen bag slagger/grus komprimeres i en bredde svarende til halvdelen af murens højde. Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.2. Betonplantestensmure.

5.2.1. Betonplantestensmure. Fra 30–100 cm højde.

Der foretages udgravning til fundament 40×40 cm bestående af slagger eller nøddesten.

Der skal være vandafledning fra fundamentsudgravningen.

Enhedernes dybde min. 20 cm. Anlæg mindst 12 %. Der afrettes for hvert skifte, og hver enkelt enhed tilpakkedes og stødes fast i sit leje.

Slagger eller skarpt grus føres op bag muren i en bredde svarende til fundamentets bredde og i 70 % af murens højde.

Tilfyldningen bag slagger/grus komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.2.2. Betonplantestensmure. Fra 100–150 cm højde.

Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af slagger eller nøddesten i en dybde af 50 cm og en bredde af 60 cm.

Der skal være vandafledning fra fundamentsudgravningen.

Enhederens dybde min. 20 cm. Anlæg min. 12 %.

Jordfugtig beton 1:7 føres op til 70 % af murens højde i en dybde af 20 cm bag muren. Skifterne afrettes i betonen, og enhederne faststødes med muggert.

Slagger eller skarpt grus føres op bag betonen i en bredde svarende til fundamentets bredde og i 70 % af murens højde.

Tilfyldningen komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.3. Støttemure af knækfliser, montebellosten og lignende.

5.3.1. Støttemure af knækfliser, montebellosten og lignende.

Højde indtil 50 cm.

Der udgraves og komprimeres til fundament 25×25 cm bestående af grus.

Enhederens dybde min. 20 cm. Anlæg min. 12 %.

Der afrettes for hvert skifte, og hver enkelt enhed tilpækkes og stødes fast i sit leje.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

5.3.2. Knækfliser, montebellosten og lignende fra 50–100 cm højde.

Der udgraves og komprimeres til fundament 40×40 cm bestående af nøddesten.

Der skal være tilbørlig vandafledning fra fundamentsudgravningen.

Enhederens dybde min. 20 cm. Anlæg min. 12 %. Der afrettes for hvert skift, og hver enkelt enhed tilpækkes og stødes fast i sit leje.

Slagger eller grus føres op i fundamentets bredde og i 70 % af murens højde.

Tilfyldningen bag slagger eller grus komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

- 5.3.3.** Knækfliser og montebellosten og lignende fra 100–150 cm højde. Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af nøddesten i en dybde af 50 cm og en bredde af 60 cm. Der skal være tilbørlig vandafledning fra fundamentsudgravningen.

Enhedernes dybde min. 20 cm. Anlæg mindst 12 %. Jordfugtig beton 1:7 føres op i 70 % af murens højde i en dybde af 20 cm bag muren.

Skifterne afrettes i betonen, og enhederne faststødes med muggert.

Slagger eller grus føres op bag betonen i en tykkelse svarende til fundamentets bredde og i 70 % af murens højde.

Tilfyldningen bag slagger eller grus komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 5 cm under terræn.

- 5.3.4.** Knækfliser, montebellosten og lignende fra 150–350 cm højde. Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af nøddesten i en dybde af 90 cm og en bredde af 50 cm.

Enhedernes dybde min. 20 cm. Anlæg min. 12 %.

Jordfugtig beton 1:7 føres op til 30 cm under murens overkant i en dybde af 20 cm bag muren.

Slagger eller nøddesten føres op bag betonen i en bredde svarende til fundamentets bredde og en højde svarende til betonens højde.

Bag murens fod og yderligere for hver 150 cm i højden udføres dræning med 15 ‰ fald; rørene (min. 3") lægges på en med grus velafrettet bund, afdækkes med 30×60 cm singels og dækkes med tagpap i hele rendens bredde.

Tilfyldningen komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

Murens dybde min. 10 cm under terræn.

- 5.4.** Kampestensmure. Muren sættes på en fast komprimeret bund 10–15 cm under terræn. Stenene forkiles godt og skal hvile på de bedst egnede flader. Min. størrelse 30 cm. Anlæg min. 15 %.

Flint og kalksten samt flækker må ikke anvendes.

Tilfyldning med rent muld, der komprimeres lagvis i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.

- 5.5.** Brostensmure fra 30–100 cm højde.
Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af nøddesten i en dybde af 50 cm og en bredde af 40 cm.
Der skal være tilbørlig vandafledning fra fundamentsudgravningen.
Jordfugtig beton 1:7 føres op i murens fulde højde i en tykkelse af 15 cm. Anlæg min. 12 %.
Tilfyldning bag beton med slagger eller grus i en bredde svarende til fundamentets bredde og op i 70 % af murens højde.
Tilfyldningen bag slagger eller grus komprimeres i en bredde svarende til halvdelen af murens højde. Murens dybde min. 6 cm under terræn.
- 5.6.** Mure af Nexø- og Ølandsten.
- 5.6.1.** Skellemure af Nexø- og Ølandsten fra 30–150 cm højde.
Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af nøddesten i en dybde af 50 cm og en bredde af 60 cm.
Anlæg 12 %. Stenene forkiles godt.
Tilfyldning bag mur med ren muld, der komprimeres lagvis i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.
Murens dybde min. 5 cm under terræn.
- 5.6.2.** Dobbeltmure af Nexø- og Ølandsten indtil 50 cm højde.
Der udgraves i murens fulde bredde og i en dybde af 30 cm, som opfyldes med nøddesten.
Der skal være tilbørlig vandafledning fra fundamentudgravningen.
Murkernen skal bestå af rent muld.
Anlæg min. 12 %. Murens bredde min. 100 cm ved grunden.
Murens dybde min. 5 cm under terræn.
- 5.6.3.** Dobbeltmure af Nexø- og Ølandsten fra 50–170 cm højde.
Der udgraves i murens fulde bredde og i en dybde af 30 cm, som opfyldes med nøddesten.
Murkernen skal bestå af skærver eller andet skarpt stenmateriale.
Hvor der foretages indplantning i muren, anbringes den nødvendige muldmængde på et underlag af groft sphagnum eller stenuld, og således, at muldmængden ikke rækker fra kant til kant af murværket. Hvor der skal foretages plantning oven på muren, anbringes ligeledes et ca. 10 cm tykt lag groft sphagnum eller stenuld under 30 cm muld.
Murens dybde min. 5 cm under terræn. Anlæg min. 12 %.

- 5.6.4.** Mure af Nexø- og Ølandsten med vandrette og lodrette fuger, rustik. Fra 30–100 cm højde.
Der udgraves og komprimeres til fundament 40×40 cm bestående af nøddesten.
Der skal være tilbørlig vandafledning fra fundamentsudgravningen.
Stenene lægges i forband og således, at ligge- og sideflader bliver vinkelret på murfladen. Stenene bearbejdes i ligge- og sideflader, således at de opnår et stabilt leje i muren. Anlæg min. 12 %.
10 cm jordfugtig beton 1:7 føres op i 70 % af murens højde.
Slagger eller skarpt grus føres op bag betonen i en bredde svarende til fundamentets bredde og 70 % af murens højde.
Tilfyldningen bag slagger eller grus komprimeres skifte for skifte i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.
Murens dybde min. 5 cm under terræn.
- 5.6.5.** Mure af Nexø- og Ølandsten med vandrette og lodrette fuger, rustik. Fra 100–150 cm højde.
Der udgraves og komprimeres til fundament bestående af nøddesten i en dybde af 50 cm og en bredde af 60 cm.
Der skal være tilbørlig vandafledning fra fundamentsudgravningen.
Jordfugtig beton 1:7 føres op i 70 % af murens højde og i en dybde af 20 cm.
Slagger eller skarpt grus føres op bag betonen i en bredde svarende til fundamentets bredde og i 70 % af murens højde.
Anlæg min. 12 %.
Tilfyldningen bag slagger eller grus komprimeres lagvis i en bredde svarende til halvdelen af murens højde.
Murens dybde min. 5 cm under terræn.
- 5.7.** Træmaterialer.
- 5.7.1.** Svellemure. Højde fra 45–100 cm.
Der foretages udgravning til fundament 40×40 cm, bestående af nøddesten.
Der skal være tilbørlig vandafledning fra fundamentsudgravningen.
Enhedernes dybde min. 25 cm.
Anlæg min. 15 %. Hvert skifte tilbagelægges min. 1,5 cm.
Der afrettes for hvert skifte, og hver enkelt enhed tilpasses og stødes fast.
Svellerne lægges i forband under hensyntagen til materialets uensartethed for gennemførelse af lige linier.
Svellerne forbindes på bagsiden med spidsklammer, 2 stk. pr. svelle.
Nøddesten føres op til 30 cm under murens overkant i en dybde af 20 cm bag mur.
Murens dybde min. 5 cm under terræn.

- 5.7.2.** Svellemure. Højde indtil 45 cm.
Der foretages udgravning til fundament bestående af 10 cm grus.
Der skal være tilbørlig vandafledning fra fundamentsudgravningen.
Enhedernes dybde min. 25 cm.
Anlæg min. 10 %. Hvert skifte tilbagelægges min. 1,5 cm.
Der afrettes for hvert skifte, og hver enkelt enhed tilpakkes og stødes fast.
Svellerne lægges i forband under hensyntagen til materialets uensartethed for gennemførelse af lige linier.
Svellerne forbindes på bagsiden med spidsklammer, 2 stk. pr. svelle.
Murens dybde min. 5 cm under terræn.
- 5.7.3.** Støttemure af trykimprægneret tømmer indtil 80 cm.
Stolper 4"×2½" nedgraves med 70 cm afstand i en dybde svarende til murens højde, dog min. 40 cm.
Tømmer 1½" tykt påsømmes med 2 galvaniserede søm.
Afstand mellem vandretliggende tømmer 1 cm.

6. SANDKASSER.

- 6.1.** Sandkasser af færdigstøbte elementer med afrundet kant.
Elementerne opsættes på fastkomprimeret gruslag. Der udgraves til sandkassebund, min. 30 cm, hvorefter der udgraves drænrende min. 20 cm. Derefter nedlægges drænfilterrør, der føres til faskine eller andet afløb. Drænrenderne fyldes med nøddesten.
Bunden belægges med fliser, minimumsstørrelse $60 \times 60 \times 6$ cm, fug afstand ca. 3 cm. Der påfyldes 30 cm rent sand.
- 6.2.** Sandkasser af fliser.
Fliserne opsættes på fastkomprimeret gruslag. Der udgraves til sandkassebund, min. 30 cm, hvorefter der udgraves drænrende min. 20 cm. Derefter nedlægges drænfilterrør, der føres til faskine eller andet afløb. Drænrenderne fyldes med nøddesten.
Bunden belægges med fliser minimumsstørrelse $60 \times 60 \times 6$ cm, fug afstand ca. 3 cm.
Kanten afdækkes med afrundede trykimprægnerede planker $2'' \times 6''$ med påsømmede lister $1,5'' \times 1,5''$ til styring af fliser.
Der påfyldes 30 cm rent sand.
- 6.3.** Bund for grusbassin med legeredskaber.
Der udgraves til bassinbund min. 30 cm, hvorefter der udgraves drænrender min. 20 cm. Afstand mellem dræn 3 m. Der nedlægges drænfilterrør, der føres til faskine eller andet afløb.
Drænrenderne fyldes med nøddesten.

7, TRAPPER.

- 7.1. Trapper af færdigstøbte betonlementer.
Trappen opstilles således, at hvert trin hviler på det underliggende og på et underlag af min. 30 cm nøddesten eller skarpt grus, der trin for trin komprimeres grundigt, således at sætninger undgås.
Trappetrinene lægges i forband og efter gængs formel, grunden plus dobbelt stigning ca. 63–64 cm.
Stigning for vandafledning pr. trin 0,4 cm.
- 7.2. Trapper af fliser.
Min. størrelse 50×50 cm.
Trappen opstilles således, at hvert trin hviler på det underliggende og på et underlag af min. 40 cm nøddesten eller skarpt grus, der trin for trin komprimeres grundigt, således at sætninger undgås.
Trappetrin og stødtrin forskydes.
Trappen lægges efter gængs formel, grunden plus dobbelt stigning ca. 63–64 cm.
Stigning for vandafledning pr. trin 0,4 cm.
Vandnæse ca. 2 cm.
- 7.3. Klinke- og ankastenstrapper.
Der udgraves til fundament i 70 cm dybde.
Efter komprimering opfyldes med 40 cm singels, der trin for trin komprimeres grundigt, således at sætninger undgås.
Trinene sættes i kopskifte i beton blandingsforhold 1:7.
Stigning for vandafledning pr. trin 0,4 cm.
- 7.4. Trapper med forkant af granit eller betonkantsten.
Der udgraves til fundament bestående af nøddesten i 60 cm dybde regnet fra trinets forkant.
Forkant sættes i beton 1:7. Hvor grunden udfyldes med chaussesten eller mosaiksten, sættes disse i beton.
Udføres trinfladen i asfalt, udlægges underlag af 15 cm singels eller nøddesten.
Stigning for vandafledning 0,4 cm pr. trin.
- 7.5. Trapper af Nexø- og Ølandsfliser.
Trappen opstilles således, at hvert trin hviler på det underliggende og på et underlag af min. 40 cm nøddesten eller skarpt grus, der trin for trin komprimeres grundigt, således at sætninger undgås.
Trappetrinene lægges efter gængs formel, grunden plus dobbelt stigning ca. 63–64 cm.
Trinfladernes tykkelse min. 5 cm.
Stigning for vandafledning 0,4 cm pr. trin.
Vandnæse ca. 2 cm.

- 7.6.** Trapper af altaskifer.
Trappen opstilles således, at hvert trin hviler på det underliggende og på et underlag af min. 40 cm nøddesten eller skarpt grus, der trin for trin komprimeres grundigt, således at sætninger undgås.
Trappetrinene lægges efter gængs formel, grunden plus dobbel stigning ca. 63–64 cm i 8–10 cm jordfugtig beton 1:7.
Stødtrin lægges vandret lagvis.
Stigning for vandafledning 0,4 cm.
Vandnæse ca. 2 cm.
Trinfladernes tykkelse min. 2 cm.
- 7.7.** Svelletrapper.
- 7.7.1.** Trinflader med to sveller.
Trappen opstilles således, at hvert trin består af to svellebredder. Trinforkanterne hviler på de underliggende trin på et underlag af 30 cm slagger, nøddesten eller skarpt grus, der trin for trin komprimeres grundigt.
Trinforkanter (indtil 100 cm bredde) fastgøres til den underliggende trinflade med spidsklammer.
- 7.7.2.** Trapper af enkelte sveller.
Trappen opstilles således, at hvert trin består af en svelle, som støttes af to trykimprægnerede lægter og påsømmes med to galvaniserede søm.
Underlaget 30 cm slagger, nøddesten eller grus, som komprimeres trin for trin.

8. PLANTNING.

- 8.1. Planternes behandling.**
Anlægsgartneren er ansvarlig for planternes gode behandling fra modtagelsen og må sørge for omhyggelig indslåning og holde indslagene jævnt fugtige.
Transport af barroede planter fra depot til plantested skal foregå med planterne i indpakket stand.
Barroede planter må ikke udlægges som afmærkning af plantehuller.
I tørre perioder foretages en grundig vanding umiddelbart efter plantningen.
Når vanding har fundet sted, tildækkes vandingshullet, således at unødigt fordampning undgås.
Renskæring af top og rod foretages i fornødent omfang.
- 8.2. Plantningsarbejde.**
- 8.2.1. Busketplantning barroede planter.**
Plantehullet udgraves i størrelse og dybde svarende til plantens rodnet, så opadbøjning af rødder undgås.
Planten rystes og trædes forsvarligt.
- 8.2.2. Klumpholdende planter.**
Plantehullet udgraves svarende til det dobbelte af klumpens bredde.
Hullet løsnes min. 30 cm i bunden; der tilfyldes og trædes forsvarligt.
- 8.2.3. Containerplanter og planter i stenuldblokke.**
Planter i stenuldblokke stilles i depot på et lag plastic eller henstår i kasser.
Plantehullet udgraves svarende til det dobbelte af klumpens bredde.
Før plantning foretages en grundig gennemvanding. Hullet løsnes i bunden, og der tilfyldes med gennembearbejdet porøs jord.
- 8.2.4. Hække.**
Der udgraves en rende svarende til planternes rodnet, så opadbøjning af rødder undgås. Renden løsnes i bunden. Jorden tilfyldes og trædes forsvarligt.
- 8.2.5. Stammede træer.**
Der udgraves et hul svarende til plantens rodnet. Hullet løsnes i bunden. Under tilfyldning med porøs jord rystes planten, så jorden fordeler sig mellem rødderne. Jorden tilfyldes og trædes forsvarligt. Hvor der anvendes tilbindingsstokke, anbringes disse inden plantningen. Der holdes passende afstand mellem stok og træ.
Tilbinding med halmsimer, tjæregarn eller stropper.

- 8.2.6. Forstplanter.**
Små plantestørrelser: Planten nedstikkes med spade eller i opløjet rende.
Store plantestørrelser: Planter i forud gravede huller.
- 8.2.7. Roser, barroede.**
Plantehullet udgraves i en størrelse og dybde, der svarer til plantens rodnet, så opadbøjning af rødder undgås.
Forædlingsstedet anbringes 5 cm under jordoverfladen.
Planten rystes, og jorden tilfyldes og trædes forsvarligt.
- 8.2.8. Stauder.**
Umiddelbart før plantningen foretages en omhyggelig bearbejdning af jorden; om fornødent tilføres sphagnum eller grus.
Planter uden klump tilbageskæres. Jorden løstes efter plantning med kultivator. I tørre perioder vandes, til planterne er rodfæstede.
- 8.3. Maskinel plantning.**
Hulstørrelse må ved maskinel plantning ikke formindskes i forhold til de gældende regler for manuel plantning.
- 8.4. Behandling af jorden efter plantning.**
Når plantning er udført, foretages en gang løsning af jorden.

9. ETABLERING AF GRÆSAREALER.

9.1. Græssåning.

9.1.1. Arealer indtil 1000 m².

Efter forudgående finplanering ± 2 cm, trædning eller tromling, foretages en krydsharvning af arealet, hvorefter frøet udsås og nedfældes ved krydsharvning.

Arealet afrives, så sten, der måtte skønnes at genere græsslåning, fjernes fra overfladen.

Tromling foretages umiddelbart før første græsslåning med glat tromle.

9.1.2. Arealer over 1000 m².

Efter planering med planerjern og afsamling af sten ringtromles arealet om fornødent, så jordknolde knuses. Det findelte sålag tildannes ved at harve arealet med en fintandet harve.

Frøet udsås og nedfældes ved krydsharvning, hvorefter foretages afrivning.

Tromling foretages umiddelbart før første græsslåning med glat tromle.

9.1.3. Græssportbaner.

Der drænes efter de på stedet værende jordbundsforhold. Underbunden afrettes til ± 3 cm.

Der foretages jordbunds- og teksturanalyse, evt. manglende stoffer tilføjes, og jorden bearbejdes grundigt med markredskaber, til den opnår en sund og frugtbar struktur.

Der planeres til $\pm 1,5$ cm. Efter planeringen foretages en grov afrivning, arealet tromles med ringtromle og oprives med letharve.

Frøet udsås og nedfældes ved let krydsharvning; afrives let.

Tromling med glat tromle foretages, når græsset er 3–5 cm langt.

9.2. Afpudsning til aflevering.

Græsarealer afleveres efter 2 gange klipning.

1. klipning udføres, når græsset er ca. 8 cm langt. 2. klipning udføres, når græsset er ca. 5 cm langt.

10. VEDLIGEHOJDELSE.

Ved vedligeholdelse af parker og haveanlæg forstås udførelse af alle årligt tilbagevendende arbejder.

10.1. Jordvedligeholdelse og ukrudtsbekæmpelse i beplantede arealer.

10.1.1. Jordbehandling af busketter.

Jorden løsnes og renholdes med kultivator så ofte, at frøkastning ikke finder sted, dog min. een gang om måneden i sommerhalvåret.

Busketter over 5 år renholdes med kultivator min. 2 gange i sommerhalvåret.

Hvor forholdene hindrer brug af kultivator, renholdes jorden ved hjælp af hakning og lugning.

10.1.2. Ukrudt i hække.

Alt ukrudt og selvsåede planter ved foden af og i hække fjernes.

10.1.3. Løvfald.

Løvet nedfældes med kultivator; overflødigt løv fjernes.

10.1.4. Gødskning.

Der tilføres 4 kg NPK-gødning pr. 100 m² pr. år.

Yderligere gødningstilførsel udføres efter nærmere aftale på grundlag af jordanalyse.

10.1.5. Kemisk ukrudtsbekæmpelse.

Udføres efter nærmere aftale. Der anvendes de af staten klassificerede bekæmpelsesmidler.

10.1.6. Jordforbedring.

Jordforbedring med organiske og uorganiske jordforbedringsmidler udføres efter nærmere aftale.

10.1.7. Jorddækning.

Afdækning mod frost udføres efter nærmere aftale.

10.2. Græsarealer.

10.2.1. Klipping.

Græsset klippes min. 25 gange i sæsonen.

Afklippet græs fjernes i april og november efter henholdsvis første og sidste klipping.

Kantklipping udføres langs alle kanter min. fire gange i vækstperioden.

I private haver udføres kantklipping langs alle kanter efter hveranden gangs klipping.

10.2.2. Kantafstikning.

Kantafstikning foretages 2 gange i vækstperioden.

- 10.2.3.** Gødskning pr. 100 m².
Der udbringes 3 kg PK-gødning inden vækstsæsonen.
3 kg kvælstofgødning udbringes, når græsset er i god vækst.
Yderligere gødningstilfødsel foretages på grundlag af analyse.
- 10.2.4.** Topdressing og udluftning af plæner.
Udføres efter nærmere aftale.
- 10.2.5.** Ukrudtsbekæmpelse.
Ukrudtsmængden nedbringes med de af staten anerkendte bekæmpelsesmidler.
Udføres efter nærmere aftale.
- 10.2.6.** Sygdomsbekæmpelse.
Udføres efter nærmere aftale. Der anvendes de af staten anerkendte bekæmpelsesmidler.
- 10.2.7.** Tromling.
Udføres 1 gang i forårssæsonen, når jorden er bekvem.
- 10.2.8.** Udbedring af slitage.
Udføres efter nærmere aftale. Arbejdet udføres, når jorden er bekvem.
Før såningen løsnes jorden, og frøet nedfældes ved krydsrivning.
- 10.3.** Beskæring.
- 10.3.1.** Træer.
Ved beskæring af træer tilsigtes en harmonisk grenbygning.
Ved kapning tilbageskæres grene til basis.
Bearbejdning af sår og hulheder udføres efter nærmere aftale.
Stammede træer.
Opbinding til pæle med tjæregarn, simer eller stropper. Bindingerne efter-
ses regelmæssigt og udskiftes i fornødent omfang. Allétræernes kroner
formes så vidt muligt ensartet.
- 10.3.2.** Buske.
Ved udtynding tilsigtes en fornyelse af buskene ved at fjerne gamle
grene til basis alt efter buskenes karakter og egenart.
- 10.3.3.** Hække.
Løvfældende hække klippes 2 gange i vækstperioden, og således, at disse
fremtræder i velklippet stand om vinteren.
Stedsegrønne hække klippes een gang i vækstperioden.

- 10.3.4.** Lave roser.
Døde grene fjernes, og der foretages tilbageskæring, når væsentlig nattefrost ikke længere ventes, men før der sker nævneværdig brydning af nye skud.
Tilbageskæring af afblomstrede roser udføres regelmæssigt.
- 10.3.5.** Busketroser.
Ved udtynding tilsigtes en fornyelse af buskene ved at fjerne gamle grene til basis, alt efter buskenes karakter og egenart.
- 10.3.6.** Rhododendron.
Efter afblomstring fjernes blomsterstandene.
- 10.3.7.** Selvhæftende klatreplanter.
Beskæres ved vinduer og døre. Minimum 20 cm fra tagkant.
- 10.3.8.** Slyng- og espalierplanter.
Beskæres een gang om året og holdes tilbundne til eksisterende espaliertråd.
- 10.3.9.** Stauder.
Opbindes og afpudses regelmæssigt. Afskæres ved basis inden vinteren.
- 10.3.10.** Beskæringstidspunkter.
Anlægsgartneren er ansvarlig for beskæringstidspunkterne.
- 10.4.** Plantesygdomme og skadedyr.
Bekæmpelse af plantesygdomme og skadedyr udføres efter nærmere aftale.
Der anvendes de af staten anerkendte bekæmpelsesmidler.
- 10.5.** Gangstier og pladser.
- 10.5.1.** Grusgange og pladser.
Afrettes med planerjern og gruses een gang årligt 1 m³ pr. 100 m². Renholdes.
- 10.5.2.** Asfalterede gange og pladser.
Renholdes. Reparationer udføres efter nærmere aftale.
- 10.5.3.** Befæstede arealer.
Renholdes. Opretning og omlægning efter nærmere aftale.